

De schaakcomputer daagt u uit!

**** door Rob van Son ****

Met grote letters prijkt de titel van dit artikel in een advertentie uit november 1977 in het KNSB-orgaan 'Schakend Nederland.' Het is de firma Bron Electronics uit Tilburg die de allereerste schaakcomputers met deze advertentie aanbiedt. Je kunt twee modellen bestellen, de Basic Chess Challenger met één niveau à 585 gulden (€ 265) en de Master Chess Challenger met drie niveaus voor 895 gulden (€ 406). Overigens adverteert de importeur van elektronische spelen, de firma W. Goes Technische Handelmaatschappij BV uit Amstelveen, al in het septembernummer van 'Schakend Nederland' met de Chess Challenger.

Fidelity Chess Challenger 1

(photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

Het is de sensatie van 1977. Wie had dat gedacht, een schaakspel met ingebouwde computer! Wilt u schaken en heeft u geen tegenstander? Welnu, dit probleem is opgelost na aanschaf van een echte, rechtstreeks uit Amerika geïmporteerde, Chess Challenger en daarmee heeft u niet zomaar een elektronische tegenstander. In de advertentie staat onder meer dat de geavanceerde en betrouwbare microprocessor de computer in staat stelt steeds de sterkst mogelijke tegenzet te doen. Iedere onnadenkendheid leidt onherroepelijk tot schaakmat! De Master Chess Challenger heeft bovendien ook nog eens drie niveaus, oplopend in sterkte van gemiddeld tot extreem moeilijk. Voordat je in staat bent om niveau 3 te verslaan, moet je wel een speler van KNSB-niveau zijn, althans dat idee krijg je bij het lezen van de advertentie van Bron Electronics.

Wie heeft deze revolutie in de schaakwereld in gang gezet? Hiervoor moeten we terug in de tijd naar het jaar 1959, toen in december te Chicago, Illinois (USA) de firma Fidelity Electronics Ltd werd opgericht. Ze begon in een klein kantoor met de import van gehoorapparaten van de firma Viennatone uit Oostenrijk. Ook verkocht men diverse andere hulpmiddelen op het audiovisuele gebied. Het werd een groot succes waardoor het bedrijf in het begin van de jaren zeventig kon verhuizen naar een groter pand in Chicago en het personeelsbestand uitgroeide tot 35 werknemers. Sidney Samole en zijn broer Myron hadden inmiddels op 1 maart 1970 het bedrijf opgekocht en waren de enige aandeelhouders. De activiteiten van Fidelity werden in de eerste helft van de jaren zeventig uitgebreid met de productie van kunstledematen voor Amerikaanse oorlogsinvaliden die terugkeerden uit Vietnam.

Star Trek als inspiratiebron

In het begin van 1976 keek de 'big boss' van Fidelity, Sid Samole, naar de populaire science-fiction televisieserie Star Trek en zag hoe Mr. Spock tegen één van de computers op het ruimteschip Enterprise schaakte. De volgende dag sprak hij hierover met zijn secretaresse, die hem vertelde dat haar vriend een schaakprogramma aan het maken was. Sid reageerde zeer enthousiast en vroeg of hij hem kon ontmoeten. Die vriend, Ronald C. Nelson, had in 1975 een zogenaamde 'Altair 8080-kit' gekocht, waarmee hij zijn eigen huiscomputer in elkaar zette. Deze Altair-computer was de eerste voorloper van de latere Personal Computer. Ron, toen al in de twintig, was hardware-specialist en in het bezit van een 'Master of Science degree in Electrical Engineering.' Overdag werkte hij als ontwerper van elektronische circuits en geautomatiseerde testsystemen bij 'Zenith Radio Corporation.' In zijn vrije tijd programmeerde hij spelletjes op zijn Altair 8800 computer (met de 8080 processor) in de programmeertaal Basic. Ron was in zijn Highschool-tijd al een regelmatige deelnemer aan schaaktoernooien en kwam hierdoor op het idee om ook eens een schaakprogramma te gaan maken.

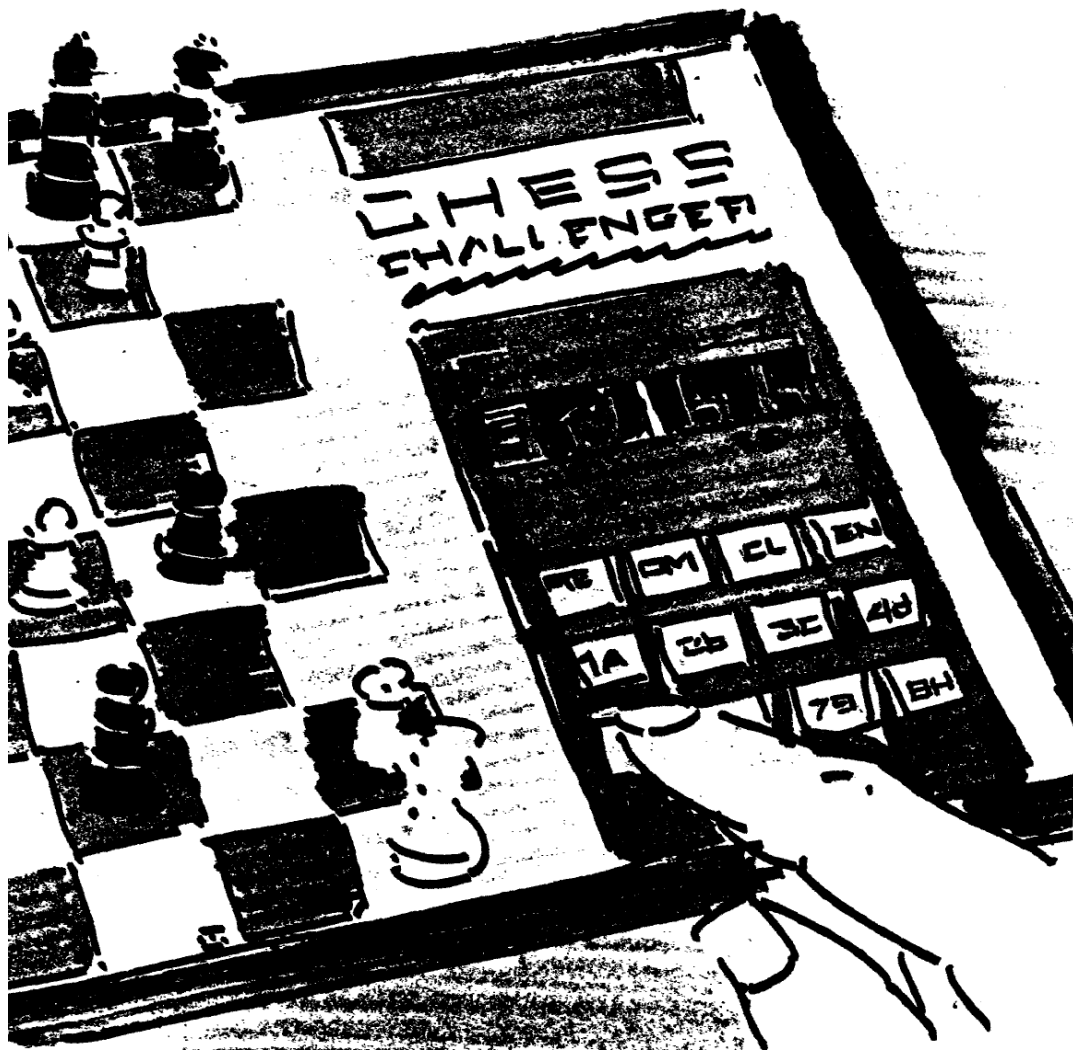
Brussel 1981: Sid Samole van Fidelity Electronics (links) en Ed Slaap van Wegam Trading, testen twee Checker (dam) Challengers in de Belgische vestiging van Wegam, N.V. Cinem S.A.

(photo by Rob van Son) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

Toen zijn vriendin aan hem vertelde dat haar baas zeer geïnteresseerd was in zijn schaakprogramma en hem graag wilde ontmoeten, ging Ron Nelson direct op de uitnodiging in. Drie maanden later kon hij al een werkend prototype van een schaakcomputer op het bureau van Sid Samole neerzetten. Hij had zich, speciaal voor de processor die in het prototype gehuisvest was, de kunst van het programmeren in de 8080 assembleerprogrammeertaal aangeleerd. Na een paar verbeterde prototypes gemaakt te hebben, besloot Sid Samole om het schakende apparaat, inmiddels omgedoopt in de Chess Challenger, te promoten op de 'Chicago Winter Consumer Electronics Show' in januari 1977.

NIEUW UIT AMERIKA!

chess challenger

De afgebeelde concepttekening is afgeleid van de foto op de handleiding en de verpakkingdoos van de Chess Challenger 1. De folder werd gemaakt voor zijn opvolger, de Chess Challenger 3. In de uiteindelijke versie is de vinger verplaatst van knop 5E (E5) naar G7.

(photo by Rob van Son) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

Het werd een enorm succes en Fidelity begon met de productie van de eerste schaakcomputer ter wereld. In maart 1977 was de computer in de Amerikaanse winkels te koop. De Chess Challenger 1, zo genoemd omdat hij slechts één schaakniveau kent, is 30,7 x 20,5 x 3 cm (lxbxh) groot en de kast is in mooi teakhout uitgevoerd. Het schaakbordje en het bedieningspaneel worden bedekt door een bruin-beige beschermingsfolie. Verder bezit het apparaat een 8080AF processor met een kloksnelheid van 2 MHz, 2 Kb ROM (Read Only Memory) en 512 bytes RAM (Random Access Memory) voor het schaakprogramma.

De Chess Challenger 1 was een voltreffer. Volmaakt was het machientje zeker niet, daar het nog lang niet alle schaakregels beheerste, alleen met zwart kon spelen, illegale zetten toeliet en een rekendiepte had van maximaal 1 ply (halve zet). Maar er was ook iets heel bijzonders aan het schaakbordje te zien. In plaats van dat men aan de onderkant van het schaakbord de letters a t/m h en aan de linkerkant de cijfers 1 t/m 8 af kon lezen, waren de bord-coördinaten bij deze Chess Challenger verwisseld! Dus 1 t/m 8 horizontaal en a t/m h verticaal. De afbeeldingen op de toetsen, bestemd voor het invoeren van de zetten, waren hier ook op aangepast. Op het bedieningspaneel tref je verder nog een display aan met daarboven de vermelding 'from' en 'to', zodat de tegenstander ziet wat voor zet hij invoert en het antwoord van de computer kan aflezen. Verder zitten boven het display ook nog twee ledlampjes die bij schaak en bij verlies van de computer oplichten. Onder het display bevinden zich twaalf toetsen waarvan de eerste vier voor speciale functies bestemd zijn en de overige acht voor het invoeren van de zetten.

**De Chess Challenger 1 heeft een duidelijk leesbaar display!
Wit speelt 5b-5d, dat betekent pion van e2 naar e4.**

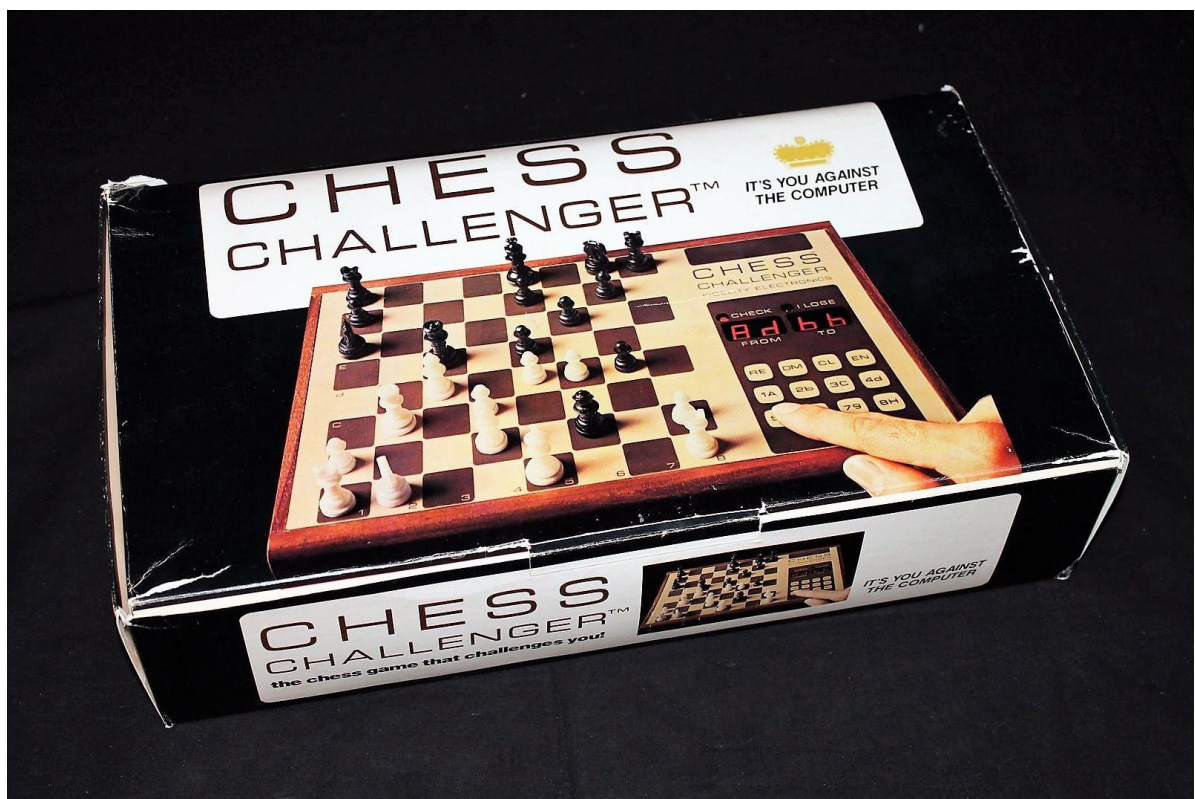
(photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

Verwisselde bord coördinaten

Waarom waren de bord-coördinaten verwisseld? Ik las verhalen dat Sid Samole vond dat hij hiermee de schaakwereld kon verbeteren. Volgens hem moest je eerst de verticale coördinaat zeggen en daarna pas de horizontale. Door de coördinaten om te draaien werd de uitspraak, vanuit Sid z'n gezichtspunt, veel logischer. Was dit nu de werkelijke reden? Nee, niet helemaal. In Engeland en Noord-Amerika werd in de jaren zeventig 'The English Descriptive System' ofwel de Engelse notatie gehanteerd. In Europa gebruikten we al de algebraïsche methode, waarbij de bord-coördinaten gebruikt worden voor het noteren van de schaakzetten.

De Engelse notatie

De Engelse notatie werkt echter geheel anders. Om een voorbeeld te geven: het veld a1 heet in de Engels notatie QR1. Dit betekent Queen's Rook 1 ofwel het eerste veld op de damevleugel van de witte toren. Voor zwart geldt precies hetzelfde, maar dan vanuit het gezichtsveld van zwart. Dus veld a8 heet ook QR1 en betekent Queen's Rook 1, maar is dan het eerste veld op de damevleugel van de zwarte toren. De korte Engelse notatie voor de zet e2-e4 is P-K4 dat betekent Pawn to King 4 ofwel de witte pion naar het vierde veld voor de witte koning. De lange Engelse notatie van e2-e4 is KP-K4 ofwel King's Pawn to King 4. De zet e7-e5 is ook P-K4 maar dan weer geheel vanuit zwart gezien. Dit betekent dus ook Pawn to King 4 maar nu vertaald als de zwarte pion naar het vierde veld voor de zwarte koning.

De verpakking... net na de aankoop besteedden mensen daar vaak geen aandacht aan! Ze wilden het apparaat zo snel mogelijk gebruiken, dus de meeste verpakkingen waren ofwel zwaar beschadigd na het uitpakken of, nog erger, belandden in de vuilnisbak. Vandaag de dag is een originele verpakking in een vrijwel onbeschadigde staat dan ook een zeldzaamheid!

(photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

In Engeland is de Engelse notatie ongeveer 20 jaar geleden vervangen door de algebraïsche notatie en in de USA werd er in de jaren tachtig stevig over gedebatteerd met welk systeem men verder wilde gaan, maar begin jaren negentig werd toch voor de algebraïsche notatie gekozen als standaardsysteem voor het noteren van zetten.

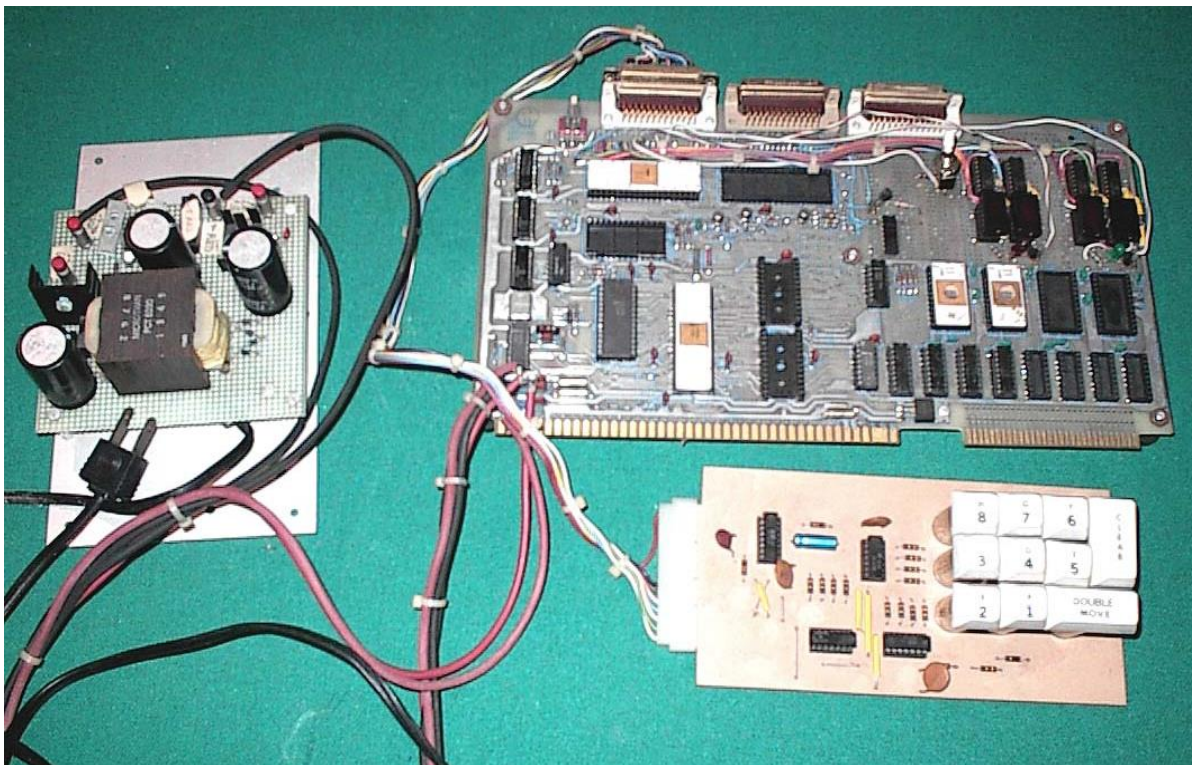
Ron Nelson, opgegroeid met de Engelse notatie, moest voor zijn Chess Challenger wel een invoersysteem bedenken, zodat de computer kon begrijpen welke zet er door zijn menselijke tegenstander werd gedaan. Hij bedacht een coördinaten-systeem maar hij had er niet bij stilgestaan dat dit systeem niet gelijk was aan de in Europa gehanteerde notatie. Het had niet direct een nadelig effect op de verkopen omdat de eerste Chess Challenger alleen voor de Amerikaanse markt bestemd was. Er zijn 1000 stuks geproduceerd van deze computer, die overigens ook in Engeland werd geïmporteerd door de heren Clive Bourne en Paul Balcomb uit Londen. Daar waren de verwisselde bord-coördinaten, in tegenstelling tot het Europese vasteland, eveneens geen probleem.

Op 25 juni 2000 speelde ik een partij met de Novag Robot Adversary tegen de Fidelity Chess Challenger 1 bij de Duitse verzamelaar Manfred Vellmer. Ik raakte snel gewend aan het invoeren van zetten met die verwisselde coördinaten. De robot tikte hem met gemak van het bord. Oordeelt u zelf maar over het spel van de allereerste schaakcomputer ter wereld!

Novag Robot Adversary – Fidelity Chess Challenger 1

1. f4 d5 2. Pf3 d4 3. c3 dxc3 4. Pxc3 Pc6 5. e4 Pb4 6. d4 b6 7. Da4+ Ld7 8. Dxb4 c5 9. dxc5 bxc5 10. Dxc5 e6 11. De5 f6 12. Dd4 e5 13. fxe5 14. Pxe5 Le6 15. Lb5+ Ke7 16. Pc6+ Ke8 17. Pxd8+ Ke7 18. Dc5+ Kxd8 19. Dxf8+ Kc7 20. Dxa8 Kb6 21. Dc6+ Ka5 22. Da6+ Kb4 23. Da3 mat. 1-0.

Sid Samole kreeg, ondanks de sensatie die de eerste schaakcomputer teweegbracht, ook kritiek te verduren. De verwisselde bord-coördinaten, het belabberde spel en het toestaan van illegale zetten, deed hem besluiten om een paar maanden later, in juli 1977, een verbeterde versie op de markt te brengen. Het werd de Chess Challenger 3, die niet alleen de cijfers en letters weer op de juiste plaats had staan, maar ook drie niveaus bezat en geen illegale zetten meer toestond. Bovendien werd het voor bezitters van de eerste Chess Challenger vanaf 1 juni 1977 mogelijk om de computer te laten upgraden tot versie 3 voor slechts 75 dollar.

Printed-Circuit-Board prototype Fidelity Chess Challenger

(photo copyright © by Ronald Nelson) (photo by Rob van Son) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

De Chess Challenger komt naar Nederland

De firma W. Goes uit Amstelveen was een bedrijf dat zich gespecialiseerd had in technieken voor de bouw, zoals o.a. bouwmachines en diverse materialen. Directeur en inkoper Ed Slaap was in januari 1977 in Amerika en bezocht de Chicago Winter Consumer Electronics Show. Hij ontmoette daar Sid Samole die met zijn stand, tussen de koelkasten en diepvriezers, zijn allereerste schaakcomputer presenteerde. Ed was zeer onder de indruk van dit gloednieuwe elektronische schaakapparaat en vond het een heel interessant artikel voor de Nederlandse markt. Het contact dat tussen hem en Sid Samole hierdoor ontstond, resulteerde enkele maanden later in de import van de Chess Challenger 3 in Nederland. Sid verlangde van Ed een minimale afname van 100 stuks en bood pas een contract aan na vooruitbetaling van de bestelde computers. De heer Bron van Bron Electronics in Tilburg kon geen contract met Fidelity afsluiten vanwege de vereiste minimale afname, maar wist toch via de heren Bourne en Balcomb uit Londen, de Chess Challenger 1 en 3 in zeer beperkte omvang te importeren. Waarschijnlijk heeft hij er een gering aantal in Nederland van verkocht. De firma Goes kon wel zaken doen met Fidelity en kreeg vanaf de Chess Challenger 3, de alleenverteenwoordiging van hun computers in Nederland.

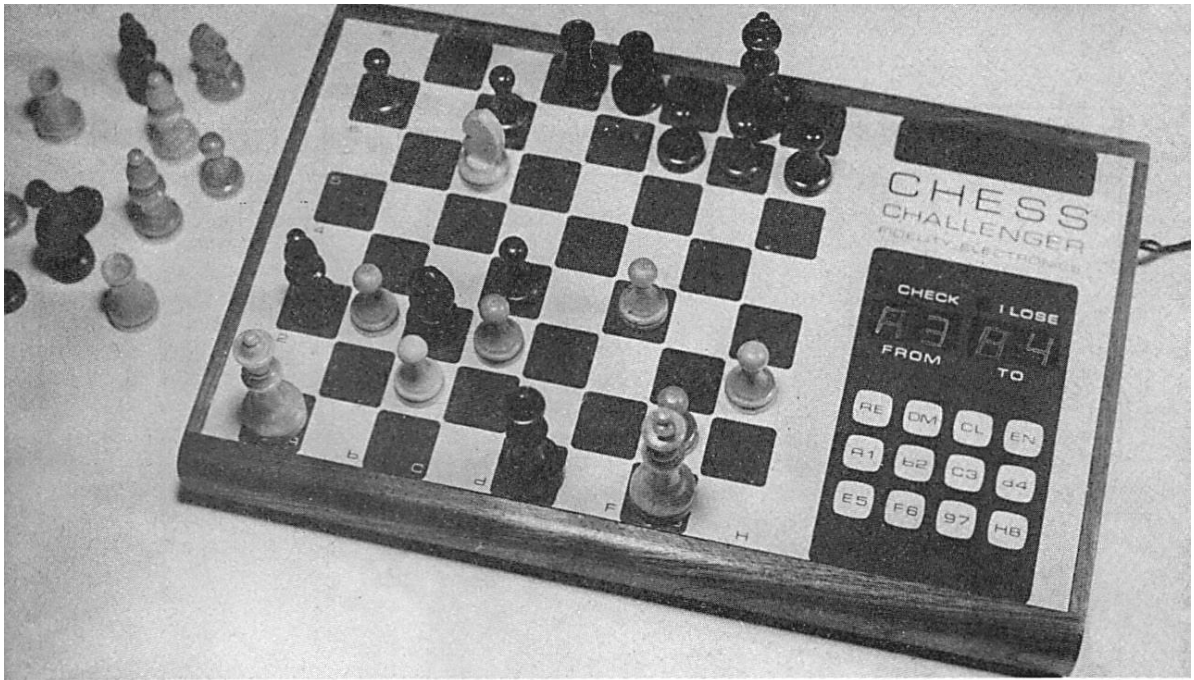

Zoals je kunt zien zijn de originele schaakstukken eigenlijk net iets te groot!

(photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

De eerste grote klant in Nederland

De eerste grote klant was het warenhuis Vroom & Dreesmann, omdat de toenmalige inkoper, een zeer fanatiek schaker, hier terecht een gat in de markt zag. In een half jaar tijd wist de firma Goes al 600 à 700 Chess Challengers aan V&D te verkopen. In totaal heeft ze ongeveer 1500 stuks van dit model aan de Nederlandse detailhandel geleverd. Ed Slaap vertaalde zelf de Engelse handleidingen van de computers in het Nederlands en defecte apparaten konden bij de firma Goes in een speciaal daarvoor ingerichte werkplaats snel en vakkundig gerepareerd worden. Eind 1978 werd de naam W. Goes Technische Handelmaatschappij gewijzigd in Wegam Trading.

De schaakcomputer daagt u uit!

De Chess Challenger voegt een fascinerende dimensie toe aan het eeuwenoude schaakspel. Een ingebouwde mini-computer voorziet de Chess Challenger van een onverstelbaar geheugen en denkvermogen. Het is alsof u tegen een getrainde menselijke tegenstander schaakt. De geavanceerde en betrouwbare micro-processor stelt de computer in staat steeds de sterkst mogelijke tegenzet te doen. Iedere onnadankbaarheid leidt onherroepelijk tot schaakmat.

Schaken wanneer ú dat uitkomt. De Chess Challenger maakt het vinden van een tegenstander voor altijd overbodig. U schaakt tegen de computer wanneer ú dat uitkomt.

Zeer eenvoudig te bedienen - tegelijk onvoorstelbaar ingenieus hoe alle regels van het spel geprocessed worden door het brein.

De Chess Challenger is ideaal om ieder schaaktalent verder te ontwikkelen, zowel dat van beginnende als van gevorderde schakers.

3 Spelniveaus.

De Chess Challenger is er in 2 uitvoeringen: de Basic Chess Challenger met een gemiddeld programma en de Master Chess Challenger met 3 spelniveau's t.w. gemiddeld, moeilijk en extreem moeilijk. Deze keuzeniveaus maken de Chess Challenger een ideale tegenstander om uw schaaktalent te ontwikkelen.

Hoogwaardig kwaliteitsproduct.

Microprocessors vertegenwoordigen het hoogste niveau in moderne computertechnologie. De Chess Challenger wordt dan ook onvoorwaardelijk gegarandeerd. Bovendien beschikt Bron Electronics over een eigen servicedienst.

De Chess Challenger is een uniek

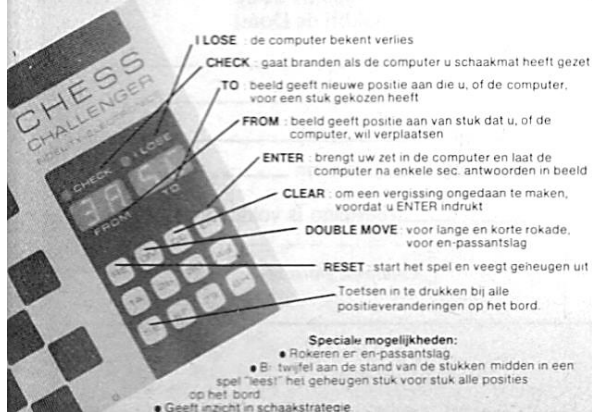
bezit, duurzaam uitgevoerd in teakhout, rechtstreeks uit de USA. Een origineel cadeau de komende geschenktijd; maar ook een bijzonder relatiegeschenk.

5 Dagen vrijblijvend op zicht.

Prijs incl. schaakstukken, lichtnet-aansluiting en 1 jaar garantie. Nergens voordeliger!

Basic Chess Challenger f 585,- incl. BTW
Master Chess Challenger (3 spelniveau's) f 895,- incl. BTW

De Chess Challenger kunt u zien én proberen bij: Bron Electronics St. Josephstraat 153 A, Tilburg, Tel. 013-421721 en Weesperzijde 33b, Amsterdam. Tel. 020-927025

Uitknippen en opsturen in enveloppe.

Ja, ik neem de uitdaging van de schaakcomputer aan en ontvang de Chess Challenger*

onder rembours

na ontvangst van mijn bankoverschrijving op Amrobank rekening nr. 46.38.13.979 t.n.v. Bron Electronics, Tilburg.

Basic Chess Challenger à f 585,-

Master Chess Challenger (3 niveau's) à f 895,-

* Aankruisen wat verlangd wordt.

naam _____

adres _____

woonplaats _____

Stuur de bon vandaag nog in envelop op aan: Bron Electronics
 Antwoordnummer 218, 5000 WB-Tilburg.

Kan zonder postzegel op de bus.

BON

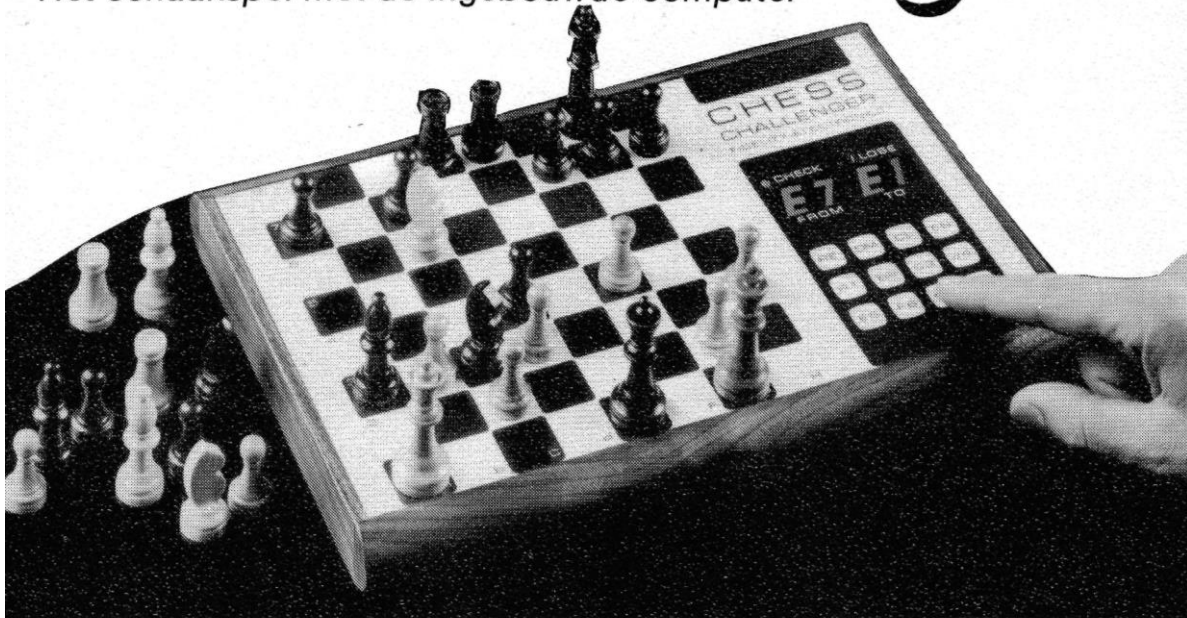
De advertentie van Bron Electronics in Schakend Nederland, november 1977.

(photo by Rob van Son) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

Nieuw uit Amerika!

chess challenger

Het schaakspel met de ingebouwde computer

Zet de schaakstukken in de beginstelling. Doe Uw eerste zet op het bord en geef hem vervolgens door aan de computer. Het antwoord komt snel en automatisch.

De gemiddelde huisschaker loopt een stevige kans van de computer te verliezen. Wint hij op den duur, dan kan hij een hoger spelniveau inbouwen. De ervaren schaker en de clubspeler zal moeten kunnen winnen, echter niet zonder inspanning. Ook voor hem is de computer een uitdaging.

Voor schaakonderricht in groepen en op scholen, voor gebruik in ziekenhuizen en bejaardenoordelen opent de computer geheel nieuwe en grote perspectieven.

Speciale voordelen van de Chess-Challenger zijn:
Stelling-verificatie op ieder moment op te roepen.

De mogelijkheid de computer op ieder moment zijn zet te laten herroepen. Ingevoerde schaakproblemen lost de computer voor U op.

chess challenger

het spel dat U uitdaagt... U tegen de computer

Alleenimport voor de Benelux

W. Goes Technische Handelmaatschappij B.V.
Mortelmolen 2-4 - Amstelveen-Z.
Tel. 020-456451 - Telex 16099

De firma W. Goes maakte in het septembernummer van Schakend Nederland (1977) al reclame voor de Master Chess Challenger met drie spelniveaus!

(photo by Rob van Son) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

NIEUW UIT AMERIKA!
chesschallenger[®]
Het schaakspel met de
ingebouwde computer-tegenstander

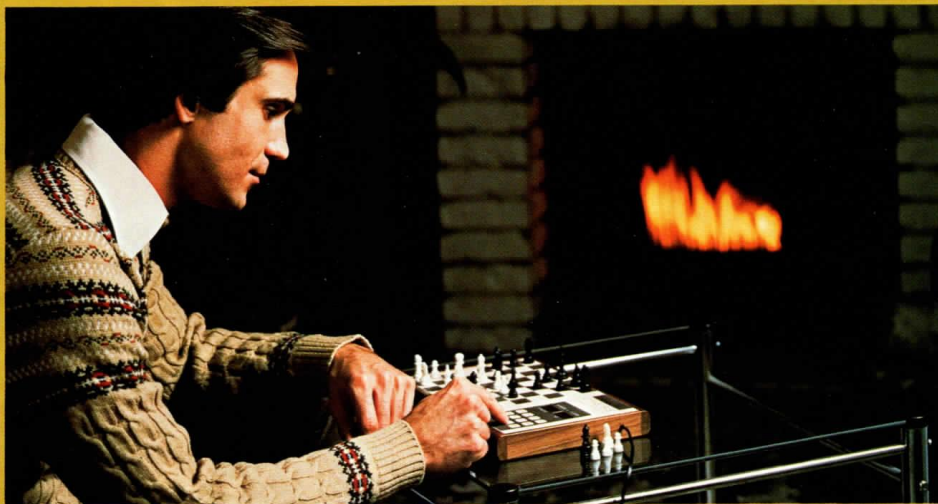

**De uiteindelijke gedrukte versie van de reclamefolder
voor de Fidelity Chess Challenger 3.**

(photo by Rob van Son) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

chesschallenger[®]

Het schaakspel met
de ingebouwde computer-tegenstander

Zet de schaakstukken in de beginstelling. Doe uw eerste zet op het bord en geef hem vervolgens door aan de computer. Het antwoord komt snel en automatisch.

De gemiddelde huisschaker loopt een stevige kans van de computer te verliezen. Wint hij op den duur, dan kan hij een hoger spelniveau inschakelen. (Er zijn 3 niveau's ingebouwd).

De ervaren schaker en de clubspeler zullen moeten kunnen winnen, echter niet zonder inspanning. Ook voor hen is de computer een uitdaging.

Voor schaakonderricht in groepen en op scholen, voor gebruik in ziekenhuizen en bejaardeninrichtingen opent de computer geheel nieuwe perspectieven.

Speciale voordelen van de Chess Challenger zijn:

- Stellingverificatie op ieder moment op te roepen
- De mogelijkheid om de computer op ieder moment zijn zet te laten herroepen
- Ingevoerde schaakproblemen lost de computer voor u op.

chesschallenger[®]
het spel dat u uitdaagt

Geïmporteerd en gegarandeerd door:

W. Goes Technische Handelmaatschappij B.V.,
Amstelveen - Holland, Postbus 311, tel. 020 - 456451

De achterkant van de reclamefolder voor de Fidelity Chess Challenger 3.

(photo by Rob van Son) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

Extreem moeilijke levels...

De zoekdiepte van de Chess Challenger 3 kon op niveau 3 wel oplopen tot 3 ply. De zoekdiepte was op niveau 1, 1 ply brute force (brute kracht), op niveau 2, 1 ply brute force en 1 ply selective search (selectief zoeken). Echter op niveau 3 berekende de computer 1 ply brute force en 2 ply selective search. Een miniatuuropenings-boek was aanwezig, maar bestond uit de zetten e4, d4 en met zwart uit e5 en d5. In dit model is het denken in de vervelende Engelse notatie toch nog niet helemaal uitgestorven evenmin als de illegale zetten. Als je hem met wit laat spelen, dan geeft het apparaat als eerste zet e7-e5 aan. Je kijkt er raar van op, maar met de witte stukken aan de bovenkant van het bord, wordt hiermee in de Engelse notatie de zet P-Q4 (Pawn to Queen's 4) bedoeld en vertaald in de algebraïsche notatie is dat de zet d2-d4.

NIEUW bij SCHAAKHUIS DE HAAN:

CHESS CHALLENGER

De schaakcomputer met 3 spelniveau's

Speelsterkte laagste niveau: Elo ca. 1.250

id. hoogste niveau: Elo ca. 1.670

Met de mogelijkheid om de computer op ieder ogenblik zijn zet te laten herroepen. Stellingverificatie.

Prijs fl. 950,-, levering uit voorraad.

Garantie: 3 maanden, maar ook daarna steeds volledige service.

Gebruiksaanwijzing in het Nederlands.

Schaakhuis

DE HAAN

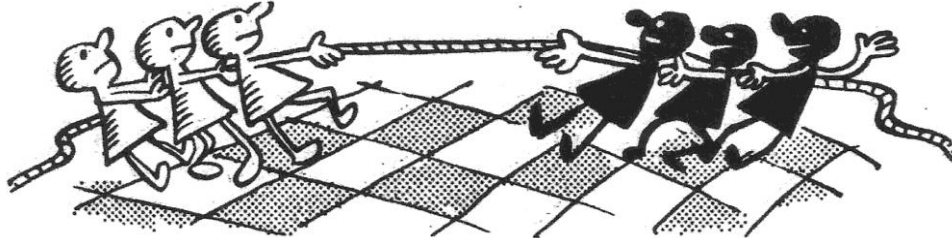
Hommelseweg 284 - Arnhem - tel. 085-432696

Ook Schaakhuis de Haan wilde een graantje meepikken en plaatste in 1977 een advertentie in het oktober- en novembernummer van Schakend Nederland. Op het hoogste niveau zou de Chess Challenger 3 maar liefst een Elo van 1670 hebben! Zoals we nu weten was dit 'wishful thinking', en dus alleen bedoeld om de verkoop te stimuleren! De werkelijke rating was niet meer dan 1000 Elo...

(photo by Rob van Son) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

In de handleiding van mijn Challenger staat onder de kop rokeren: "Let wel, dat de computer hier een fout kan maken. Omdat hij zo snel mogelijk rokeert, zal hij dit ook doen, wanneer hij schaak staat..." De handleiding suggereert verder nog dat dit te corrigeren valt door een tegenrokade! De Chess Challenger 3 werd de eerste officiële schaakcomputer in Europa die ook in Nederland vanaf september 1977 te koop was. Het "extreem moeilijke niveau" zoals in de advertenties stond, zorgde al snel voor veel teleurstelling onder schakers die dachten, met behulp van deze computer, sterker te gaan schaken. Het apparaat speelde nog veel te zwak, maar Fidelity gaf de aftrap tot een niet meer te stuiten opmars van de schaakcomputer.

Sid Samole vond een gat in de markt met zijn Chess Challengers. Fidelity Electronics had al meerdere vestigingen in Chicago en wilde zijn activiteiten op dit gebied nog verder uitbreiden. Zij kozen voor Miami, gelegen in het warme klimaat van de staat Florida. In 1978 bouwden ze daar een heel groot hoofdkantoor, waar in het najaar van 1980 al 1250 mensen werkten.

Ron Nelson en Bill Fink

Ron Nelson werd benoemd tot technisch directeur en speciaal voor de ondersteuning bij het ontwikkelen van nieuwe verbeterde versies van de Chess Challenger 3 werd een nieuwe programmeur in huis gehaald: Bill (William) Fink. In juli 1978 kwam de Chess Challenger 10, genoemd naar zijn tien niveaus, op de markt. De versie 10 werd al snel omgedoopt in versie 10 A toen bleek dat deze computer weigerde te rokeren! De verbeterde versies 10 B en C volgden in respectievelijk november 1978 en februari 1979. In mei 1979 verscheen de Chess Challenger 7 met zeven niveaus die in augustus 1980 werd opgevolgd door de sterkere Chess Challenger Super 7. In augustus 1979 kwam de eerste schaakcomputer met een stem op de markt, de Chess Challenger Voice, in september 1980 gevolgd door de verbeterde B-versie, de zogenaamde advanced version. Van dit model zijn in kleine aantallen nog twee zeer luxe modellen verschenen. In het najaar van 1980 de Chess Challenger Grandmaster Voice en in het voorjaar van 1981 de Decorator Challenger.

Wat hebben de genoemde Chess Challengers, vanaf versie 10, met elkaar gemeen? Ron Nelson heeft de programma's geschreven. Bill Fink assisteerde Ron bij de ontwikkeling van de programma's voor de Chess Challenger 10 en de Chess Challenger Voice. Alle zetten moeten met behulp van de letter/cijfer toetsen handmatig ingetoetst worden. Deze computers hebben nog geen sensorvelden! Ze draaien vanaf de CC10 op een Zilog 80-A processor met 4 Mhz snelheid. Ze kunnen nog niet denken in de tijd van de tegenstander, het zogenaamde permanent brain. De versies 10 en 7 hebben hetzelfde openingsboek van maar liefst 80 ply (halfzetten) en maken piepjes bij het invoeren van de zetten en bij het weergeven van de tegenzet. Versie 10 en de Voice hebben allebei 10 schaakniveaus. Ze kunnen maximaal 6 ply diep rekenen. Ze hebben een rating van ongeveer tussen de 1200 en de 1400 ELO-punten.

Oogjes in het display...

Computer überlegt
Angriffszug

Computer überlegt
Verteidigungszug

Tijdens het denkproces zie je vier oogjes in het display op en neer bewegen. Historicus Hein Veldhuis vertelde me eens de volgende anekdote: "Als de oogjes onder in het beeldscherm staan, denkt hij aan een aanvallende zet. Staan ze bovenaan in het display, dan denkt de computer aan een verdedigende zet."

Welke verschillen bestaan er tussen deze modellen? De Chess Challengers 10A en B zijn gemaakt van mooi lichtbruin gekleurd hout en vallen vooral op door de afgeronde hoeken. Hierdoor hebben ze een heel specifiek uiterlijk gekregen. De Chess Challenger 7 heeft 7 niveaus en is het goedkopere, van kunststof gemaakte instapmodel. Dit model speelt iets sterker en agressiever dan zijn voorgangers. De Chess Challenger Voice, uitgevoerd in een mooie zwarthouten kast, kan zijn zetten uitspreken met een harde ijzige elektronische stem.

Telesensory systems

De techniek achter deze stem was afkomstig van de firma "Telesensory systems" die al eerder pratende rekenmachientjes voor blinden had uitgevonden. Blinde mensen konden nu ook met de computer gaan schaken. De omvang van het Voice-programma was veel groter dan die van zijn voorgangers en deels werd de extra capaciteit voor de spraakchip benut. De Voice heeft een groot openingsboek van maar liefst 1250 ply. Je kunt zelfs, via een codering, je eigen favoriete opening kiezen. De Voice werd geleverd in vier talen: Engels, Duits, Frans en Spaans.

Fidelity Chess Challenger 7 in een exclusieve en originele luxe koffer.

(photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

Fidelity Chess Challengers 3 & 10 bestrijden elkaar in een spannende partij. De stelling is bereikt na de 11^e zet van wit. De Challenger 10 heeft Ke1-f2 gespeeld en sluit hiermee de rokade uit. Deze versie 10 weigerde in iedere partij te rokeren en werd daarom later Challenger 10A genoemd. De B-versie van dit model kon wel gewoon weer rokeren. De Challenger 3 geeft aan lang te willen rokeren d.m.v. drie nullen in het display. Uiteindelijk werd de '3' door de '10' op de 38^e zet schaakmat gezet.

(photo by Rob van Son) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

In het najaar van 1980 werd het uiterlijk van de Fidelity-machines drastisch gewijzigd. De nieuwe modellen konden bovendien gemakkelijk bediend worden met sensorvelden, waardoor al het lastige intoetswerk niet meer nodig was. Er braken nog zeer succesvolle jaren voor Fidelity aan. Door het in huis halen van het veelbelovende programmeursduo Kathe en Dan Spracklen behaalden ze met hun programma's vier keer de wereldtitel van de World Microcomputer Chess Championships: Londen 1980, Travemünde 1981, Boedapest 1983 en Glasgow 1984. Het resulteerde in de productie van nog veel sterk spelende en goed verkochte Fidelity schaakcomputers. Helaas kwam eind jaren tachtig een eind aan het succes door grote concurrentie van de firma Hegener en Glaser (Mephisto) te München en de hoge dollarkoers. In 1989 werd Fidelity overgenomen door Hegener en Glaser. De overname bracht geen verbetering in de slechte verkopen, waardoor eind 1992 het doek definitief viel voor Fidelity Electronics.

Deep Voice in het Gebruikerstoernooi

Ik besloot om met mijn oude Fidelity Chess Challenger Voice uit 1979 mee te doen aan het 4^e CSVN schaakcomputer-gebruikerstoernooi, gehouden op 27 en 28 oktober 2001 te Leiden. Ik moest er natuurlijk rekening mee houden dat ik wel eens alle partijen zou kunnen verliezen en de eventueel hierdoor opgelopen psychische schade dan weer snel moest zien te verwerken. Maar, wie weet, zou iemand me wel een half puntje gunnen, net zoals ik dat tijdens het 2^e gebruikerstoernooi met mijn Boris Sargon wist te behalen. Bovendien is het een buitenkansje om de zeer antieke onder de schakende elektronica weer eens een gelegenheid te geven zich te bewijzen.

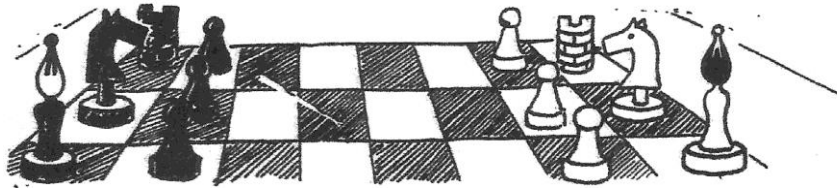

Fidelity Chess Challenger Voice

(photo by Rob van Son) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

Organisator Ries van Leeuwen heeft het al zo vaak gezegd: "Beste leden, doe mee aan het gebruikerstoernooi, want meedoen is veel belangrijker (en gezelliger) dan winnen!" Daar heeft hij absoluut gelijk in, dus besloot ik om mij met de Voice en nog twee andere computers, die door vrienden bediend zouden worden, in te schrijven.

In de vitrinekast, bij mij thuis, staat de Voice tussen de andere museale schaakcomputers ook heel mooi, maar hem in actie zien is toch nog veel boeiender! Tot mijn vreugde leek het wel of mijn gedachte nog eens extra door het bestuur ondersteund werd door het instellen van een extra prijs: "De poedelprijs."

Om rustig te beginnen werd mijn Voice in de eerste ronde met zwart ingedeeld tegen de Tasc R40. Ik had nog maar nauwelijks m'n eerste kop koffie op of ik kon mijn notatie-formulier al bij Ries van Leeuwen inleveren: 1-0. Ik had me voorgenomen om de Voice optimaal zijn bedenktijd te laten benutten. Zo liet ik hem in het eerste half uur op niveau 5 spelen. Dit niveau wordt in de handleiding betiteld als superieur en gebruikt gemiddeld 2½ minuut per zet. Hierna een kwartierje in level 3 (35 seconden per zet), 10 minuten in level 2 (15 seconden per zet) en de laatste 5 minuten in level 1 (5 seconden per zet).

Rob op het 4e CSVN gebruikerstoernooi met zijn Fidelity Chess Challenger Voice.

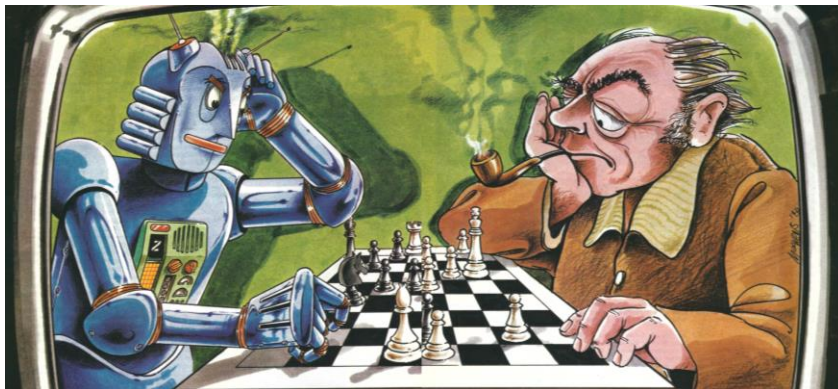
(photo by Rob van Son) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>)

De door mij ingestelde tijdsindeling bracht geen geluk en zo verloor ik in ronde 2 van de Mephisto Montreux en in ronde 3 van de Mephisto MM V. De Voice hield zich evenals zijn operator staande en zo mochten we in ronde 4 tegen een andere museumcomputer aantreden, de Fidelity Chess Challenger Sensory 9 uit 1982. Je zou denken dat de twee Fidelity computers aan elkaar gewaagd zouden zijn, maar dat een paar jaar (1979-1982) zoveel verschil zou uitmaken, had ik niet gedacht.

Chess Challenger Sensory 9 – Chess Challenger Voice (4e CSVN gebruikerstoernooi, ronde 4)

1. Pf3 d5 2. c4 Pf6 3. cxd5 Dxd5 4. Pc3 De6 5. d4 Ld7 6. Lf4 Pa6 7. e3 c6 8. Pg5 Df5 9. Db3 Lc8 10. Lxa6 bxa6 11. Dxf7+ Kd7 12. 0-0 h6 13. Pf3 Tg8 14. Pe5+ Kd8 15. Pxc6+ Kd7 16. Dc4 Ke8 17. Pb8 De6 18. d5 Pxd5 19. Pxd5 Kf7 20. Pc6 Kg6 21. Dc2+ Kh5 22. Pe5 Dxd5 23. Dg6+ Kh4 24. Lg3 mat. 1-0.

De laatste ronde van de eerste toernooiday was voorbij. Aangezien ik bij de bediening niet, zoals de andere deelnemers, beschikte over een machine met sensorvelden of readcontacten, moest ik alle zetten één voor één intoetsen. Fouten maken was uit den boze, want na het verkeerd intypen van een zet, bevestigd door de enter-knop, viel er niets meer te corrigeren. Dit betekende dus uiterste concentratie, maar gelukkig had ik thuis al flink getraind in het niet maken van invoerfouten.

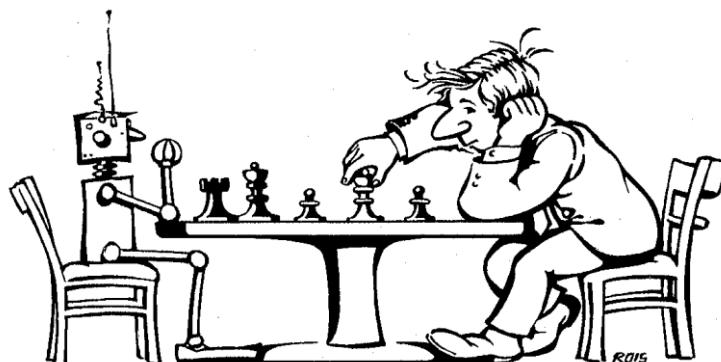

De volgende ochtend, waren de Voice en zijn operator weer volledig fit en op tijd aanwezig voor aanvang van de vijfde ronde. Zou het vandaag nog lukken, die ene remise voor dat halve puntje? Sommige deelnemers zeiden tegen me dat ik beter op nul punten kon blijven staan om nog een kans te maken op de poedelprijs. Maar nee, we lieten ons niet kennen en gingen er weer voor de volle 100% tegenaan! In de vijfde ronde werd m'n Voice met wit ingedeeld tegen de Mephisto Magellan.

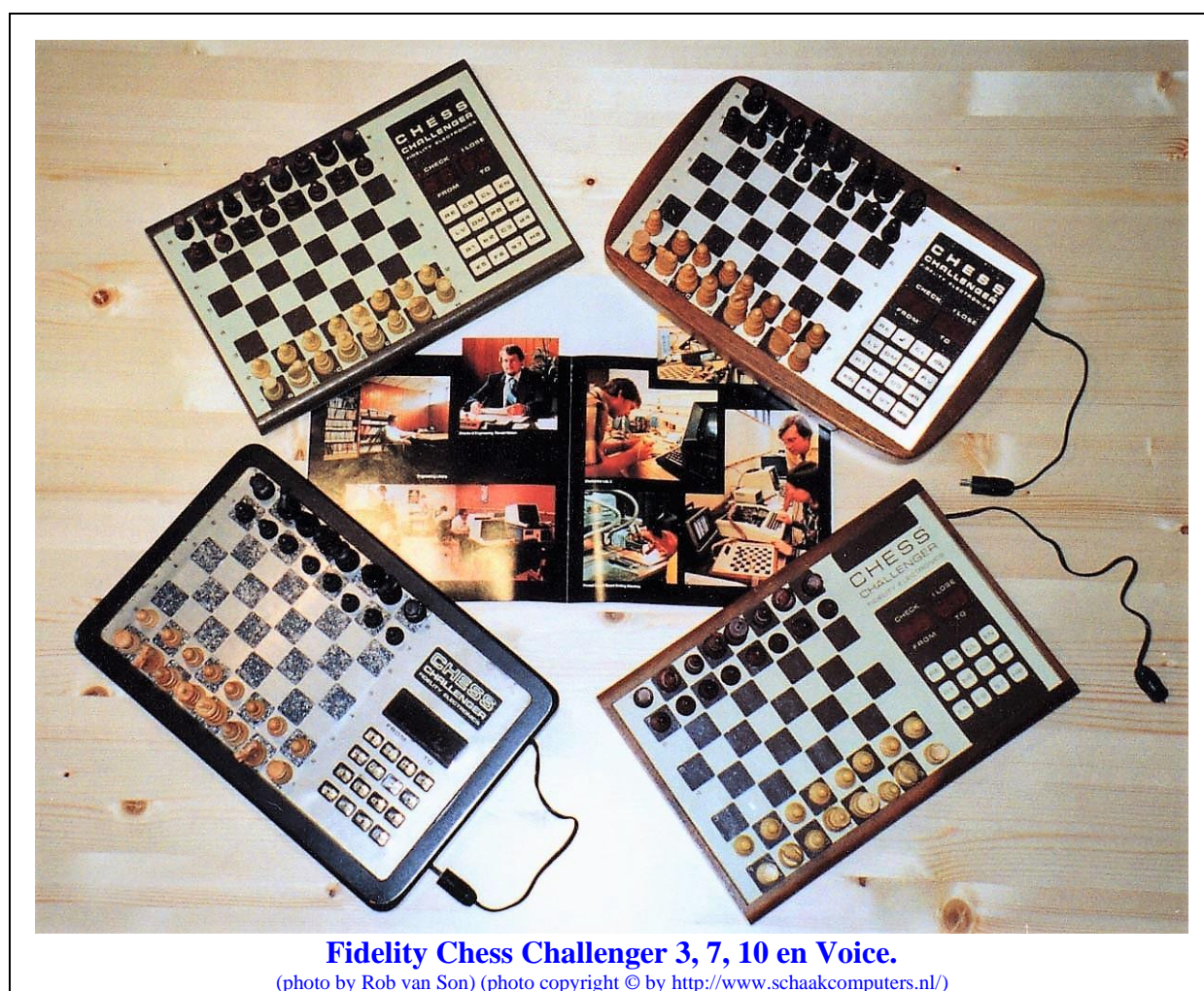
Chess Challenger Voice – Mephisto Magellan (4e CSVN gebruikerstoernooi, ronde 5)

1. d4 Pf6 2. c4 e6 3. Pf3 d5 4. Da4+ Ld7 5. Dc2 dxc4 6. Dxc4 Lc6 7. Pc3 Pb-d7 8. Lf4 Pb6 9. Dd3 Pb-d5 10. Pxd5 11. Ld2 Pb4 12. Dc4 Ld5 13. Db5+ c6 14. Da4 b5 15. Dd1 Le4 16. Tc1 Pxa2 17. Ta1 Pb4 18. Tc1 Lxf3 19. exf3 Dxd4 20. Lc3 Db6 21. Ld3 Td8 22. Lxb4+ 23. Ke2 c5 24. Dc2 c4 25. Lxh7 Td2+ 26. Dxd2 Lxd2 en wit gaf op. 0-1.

Het viel me tijdens deze partij op dat de Voice zijn bedenktijd (per zet) meerdere keren overschreed en daarbij tijdens het denkproces een aantal enen, tweeën en drieën in zijn display liet zien. Hij dacht blijkbaar, om zijn verliespartijen uit de vorige vier ronden goed te maken, dit keer extra diep na. Zijn operator had ook tijd genoeg om diep na te denken en gaf de Voice een nieuwe naam: "Deep Voice." Helaas zaten er te veel jaren en ratingpunten tussen de twee machines, dus weer een nul op het rekest. In de zesde ronde tegen één van mijn eigen computers, de Mephisto Milano, werd de Voice zelfs op de 24ste zet mat gezet! Een op het juiste moment aangeboden kop koffie, vergezeld van een remiseaanbod mocht niet baten. Ook de vroegere eigenaar van m'n Voice wist in ronde 7 met zijn Mephisto Lyon 68020 hem hardhandig van het bord te zetten. Dus toch nul punten uit zeven partijen! Ik was winnaar geworden van de poedelprijs, een prachtig boek over de Polgar-zusjes. En dat allemaal dankzij mijn 22 jaar oude Chess Challenger Voice.

Ondanks het zwakke spel gaf de oude machine me weer het gevoel terug, dat vele schaakcomputerliefhebbers eind jaren zeventig waarschijnlijk ook ervaren hebben: "Het wonder van de schakende machine die altijd zin heeft om tegen je te schaken, zelfs als hij zeven partijen achter elkaar verliest!"

Rob van Son, december 2001, april 2021

Dit artikel van auteur Rob van Son verscheen voor het eerst in het Nederlandse CSVN tijdschrift "Computerschaak" van februari 2002. In januari 2010 verscheen het artikel online en is herzien in april 2021.